

192

08

Kasvatustiede

Sivuoppiaineesta omaksi tiedekunnaksi

Risto Rinne ja Arto Jauhiainen

Kasvatustieteet tieteenalana

KASVATUS on aina sosiaalista toimintaa, koska ei voi olla kasvatusta ilman sosiaalista, vähintään kahden yksilön muodostamaa yhteisöä. Samalla kasvatusta on aina myös yksilöllistä toimintaa, sillä kasvatuksen avulla yksilö hankkii itselleen varusteet omien mahdollisuuksiensa toteuttamiseen.

Historiallisesti kasvatuksesta ovat huolehtineet ensisijaisesti perhe, suku ja heimo. Näiden lisäksi kirkko ja uskonnolliset yhteisöt ovat etenkin varhaisempina aikoina osallistuneet merkittäväällä tavalla kasvatukseen. Niiden rinnalla lapsia, nuoria ja aikuisiakin kasvattavat nykyään päiväkodit, koulut, järjestöt sekä erilaiset sosiaaliset ja muut mediat. Maailman ja perhемуodon muuttuessa muut kuin vanhemmat ovat ottaneet kasvatuksen kentällä kasvavan vallan. Kasvatuksesta on tullut myös mittaamattomasti globaalimpaa ja vähemmän alueellista tai kansallista kuin

milloinkaan aiemmin ihmiskunnan historiassa.

Tutkimusalueena kasvatusta on laaja ulottuen ihmisen syntymästä hänen kuolemaansa. Elinikäisen oppimisen maailmassa mikä tahansa inhimillinen kehitystarina on kertomus kasvamisesta, oppimisesta, kasvatuksesta, koulutuksesta ja opetuksesta. Kasvatustieteellisen tutkimuksen alue on siis lähes yhtä rajaton kuin koko inhimillisen elämän kenttä. Siinä mielessä kasvatustieteet ovat selvästi samassa asemassa kuin yhteiskuntatieteet ja ihmistieteet.¹

Kasvatustiede on saavuttanut nykyisen asemansa yliopistoyhteisössä ennen muuta koulutusyhteiskunnan lujittumisen ja kansalaisten kouluttamistehtävän kasvun myötä. Ilman akateemista opettajankoulutusta kasvatustieteiden asema suomalaisessa yliopistomaailmassa olisi todennäköisesti huomattavasti kapeampi ja erilainen kuin se nyt on. Kytös opettajankoulutukseen on siis ollut välttämätön oikeutuksen ja statuksen tuottajana, joskaan ei millään muotoa ongelmaton.²

Akateemisten heimojen ja kenttien³ joukossa opettajankoulutukseen kohtalonsa sitonut kasvatustiede on usein luokiteltu yhdeksi pehmeimmistä ja soveltavimmista

¹ Rinne, R., Kivirauma, J. & Lehtinen, E. 2015. Johdatus kasvatustieteisiin.

Uusittu 8. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 4.

² Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 6.

³ Becher, T. 1989. *Academic Tribes and Territories: Intellectual enquiry and the culture of disciplines*. Buckingham: Open University Press.

tieteistä, jolloin sitä ei ole nähty vakavaa perustutkimusta tekeväenä ja omaa teoriaansa kehittävänä tieteenä. Lisäksi se on usein pyritty ensi sijassa valjastamaan tulkitseväksi politiikkatieteeksi, jonka pitäisi palvella ensi sijassa politiikantekijöitä ja käytännön kasvattajia. Kasvatustieteiden sijoittamista yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden välimaastoon voidaan perustella monilla kasvatustieteen sisäisillä ja ulkoisilla tekijöillä. Viimeisten vuosikymmenten aikana kasvatustieteiden yhteys yhteiskuntatieteisiin on ollut erityisen vahva. Jo viime vuosisadan alkupuolella luonnontieteistä mallinsa ammentanut tiukkaan selittämiseen pyrkivä yhteiskuntatieteellinen tutkimusorientaatio, omaksuttiin myös kasvatustieteissä ja psykologiassa. Toisen maailmansodan jälkeen yhteiskuntatieteellinen kysymyksenasettelu on laajentunut koskemaan monia uusia alueita, myös koulutuksen ja kasvatuksen yhteiskunnallisia vaikutuksia ja tuotoksia, mikä johtui suurelta osin koulutuksen keskeisestä asemasta osana hyvinvointivaltion rakennusprojektia. Koulutuksesta oli tullut keskeinen yhteiskuntapolitiikan harjoittamisen väline, jonka vaikutuksia ja tuotoksia oli nyt myös tieteellisesti tutkittava ja selvitettävä – niitä kun ei voitu enää jättää vain hyvien lupauksen varaan.⁴

Kasvatustieteiden yhteys humanistisiin tieteisiin – erityisesti teologiaan ja historiaan – oli kiinteä 1800-luvulla sekä institutionaalisesti että paradigmaattisesti. Maamme ensimmäinen kasvatustieteen professuuri perustettiin teologiseen tiedekuntaan ja ensimmäinen viranhaltija oli myös teologi ja pappi. Myöhemmin 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa kasvatustieteellinen tutkimus oli paljolti kasvatushistoriallista tutkimusta. Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen vankentumisen myötä 1900-luvulla yhteys humanistisiin tieteisiin heikkeni, mutta ei kokonaan katkennut. Kasvatushistoriallinen ja -filosofinen tutkimus ovat kuitenkin aina säilyttäneet asemansa – silloinkin, kun kasvatustieteessä on haluttu tehdä kaikki mitattavaksi.

Nykyisin myös yhteiskuntatieteellisesti suuntautunut kasvatustiede tunnistaa humanistiset juurensa. Pyrkimyksenä on ymmärtää toimijoiden ja rakenteiden välistä suhdetta toimijoiden kertomusten kautta. Kasvatustieteen läheinen suhde humanistisiin ja yhteiskuntatieteellisiin tieteisiin on näkynyt konkreettisesti myös siten, että yliopistoissa kasvatustiede oli ennen omien tiedekuntien perustamista (1970-luvun puolivälissä) sijoitettuna joko humanistiseen tai yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan – tai vuorotellen kumpaankin.

⁴ Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 32–33.

Viime vuosisadan alkupuoliskolla (1900–1950) yliopistoissa harjoitettu kasvatustiede oli kasvatuspsykologiaa eli psykologiaa sovellettuna kasvatuksen ongelmien tutkimiseen. Kasvatustieteen ongelmat nähtiin didaktisina ja pedagogisina: mitä tulisi opettaa ja miten. Kehityopsykologian tuli kertoa, mitä lapset missäkin iässä kykenevät ottamaan vastaan. Oppimispsykologian (mukaan lukien yksilöllisiä eroja koskevan psykologisen tiedon) tuli kertoa, mitkä menetit toisivat parhaat tulokset.

Lopulta myös yhteiskuntatieteellinen kysymyksenasettelu alkoi saada yhä tukevamman jalansijan kasvatustieteessä varhaisten klassikkojen, kuten Émile Durkheimin, Willard Wallerin ja Karl Mannheimin avaamalla poluilla.⁵ Kasvatuksen ongelmien pohdintaan alkoivat osallistua myös sosiologit, antropologit ja taloustieteilijät. Kodin ja yhteiskunnan merkitystä koulutukseen – ja päinvastoin – alettiin vakavasti pohtia. Erityisen merkittävää kasvatustieteen aseman kannalta oli inhimillisen pääoman käsitteen käyttö ja yhdistäminen koulutukseen. Tästä yhdistelmästä käynnistyi koulutuksen taloustiede, joka tarkastelee niin sanottua inhimillistä pääomaa (Human Capital) ja koulutusta yksilöllisten ja yhteisöllisten taloudellisten sijoitusten ja tuottojen kautta.⁶ Kasvatussosiologisen tutkimuksen

etenemisen myötä koulutuksen ja oppimisen ja muihin kasvatuksen kysymyksiin alettiin pitkin 1900-luvun jälkipuoliskoa rakentaa yhä monipuolisemmin yksilöiden sosiaalitaustoihin, etnisyyteen, sukupuoleen ja kulttuurieroihin perustuvia selitysmalleja.

Nykyään kasvatustieteen kohdalla on syytä puhua monikossa. Vakiintuneen tavan mukaan voidaan erottaa toisistaan ainakin kolme melko itselistä kasvatusta tutkivaa tiedettä; (yleinen) kasvatustiede, erityispedagogiikka ja aikuiskasvatustiede. Kullakin niistä on oma erityinen tieteiden väliseen työnjakoon kytkeytyvä syntyhistoriansa. Yleinen kasvatustiede syntyi ”kasvatus- ja opetusoppina” vastaamaan ennen muuta yleisesti lisääntyvän opetuksen ja koulutuksen tutkimukseen. Erityispedagogiikka syntyi ”suojelu- ja parantamiskasvatusoppina” vastaamaan sosiaalisesti ja kasvatuksellisesti huono-osaisten perheiden lasten huolto- ja kasvatuskysymyksiin. Aikuiskasvatustiede taas syntyi yleisenä ”kansansivistysoppina” vastaamaan aikuisväestön kansanvalistuksen ongelmiin. Kukin tiede lähti luotaamaan omaa kohdettaan omalla kysymyksenasettelullaan ja tutkimusotteellaan, osittain myös omilla tutkimusmenetelmillään. Kukin tiede

⁵ ks. esim. Antikainen, A. 1993. *Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta*. Porvoo:

WSOY.

⁶ Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 32–33

institutionaalistui yliopistolaitokseen omiin oppituleihinsa ja oppiaineisiinsa, pitkälle myös omiin laitoksiinsa, jo paljon ennen kasvatustieteiden tiedekuntien perustamista ja koko opettajankoulutuksen akatemisoitumista.⁷

Kasvatustieteen akateemisella opetuksella on Suomessa kansainvälisestäkin ottaen sangen pitkät perinteet. Turun Akatemian perustaminen entisen Turun kymnaasin pohjalle vuonna 1640 loi mahdollisuudet maamme akateemisen opetuksen ja tutkimuksen synnylle. Turun Akatemian keskeisin tarkoitusperä ei välttämättä ollut niinkään edistää sivistystä ja tieteellistä tutkimusta, vaan kouluttaa virkamiehiä Ruotsin hallitsevien piirien tarpeeseen maan itäiseen maakuntaan vahvistamaan vallanpitoa ja järjestystä. Yhtä kaikki, pappissäätyä ja oppisäätyä tarvittiin myös Suomessa, ja jumaluusopin, siveysopin, juridiikan, historian, luonnonopin sekä muun koulutuksen ja tutkimuksen ohella myös kasvatustieteiden tutkimuksen ja opetuksen juuret – joskin sangen heiveröiset ja katkeilevat – juontuvat Turun Akatemian aikoihin.⁸

Kasvatustiede ei kuulunut vielä 1600-luvulla Turun Akatemian oppiaineisiin. Silti jo vuodesta 1644 lähtien tiedetään ilmestyneen muutamia väitöskirjoja, jotka sivusivat myös kasvatustieteellisiä

kysymyksiä. Kasvatustieteen harrastus alkoi sanottavammin nostaa päätään kuitenkin vasta noin sata vuotta myöhemmin.

Historian ja siveysopin professorin Johan Bilmarkin johdolla julkaistiin 1770-luvulla peräti viisi kasvatustieteiden väitöskirjaa, jotka tosin tuon ajan yleisen tavan mukaan olivat laadultaan varsin vaatimattomia.⁹

Oppiaineen opetuksen lasketaan alkaneen Henrik Gabriel Porthanin 1780-luvulla aloittamista kasvatustieteiden johdantoluennoista. Kasvatustieteen ja opetuksen historia on kytkeytynyt alusta alkaen sekä meillä että muualla läheisesti opettajanvalmistukseen. Kasvatustieteiden opetuksen alkuunpanija Porthan oli Turun Akatemian hyvin monitoiminen professori, joka oli vuonna 1779 tekemällään opintomatalla vierailut muun muassa Hallen yliopistossa, jonne oli juuri perustettu maailman ensimmäinen kasvatustieteiden oppitule. Saksassakin kasvatustieteen opettajien tehtävät liittyivät opettajien kouluttamiseen, ja luultavasti juuri Saksasta saamiensa vaikutteiden pohjalta Porthan alkoi luennoida Turussa kasvatustieteen kotiopettajiksi aikoville

⁷ Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 39–40

⁸ Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 81–82

⁹ Jauhiainen, A. 1998. Mitä oppia kirjoista? Kasvatustieteen oppikirjat Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. *Kasvatus* 29 (1), 55–71.

Akatemian suomalaisille ylioppilaille vuonna 1785.¹⁰¹¹

Kasvatustieteen ensiaskeleita ja roolia tiedeyhteisössä on sävyttänyt aina 1900-luvulle saakka tietynlainen toiseus. Porthanin jälkeen kasvatustieteelliset luennot uskottiin 1800-luvun alussa muutamaksi vuodeksi yliopiston kirjastonhoitajan kontolle. Oppiaineen kehittämisspyrintöjä siivittivät opettajanvalmistukseen liittyvät käytännölliset tavoitteet, jotka kulmineoituivat Turun Akatemian Pedagogisen seminaarin toimintaan. Seminaarin perustamista esitettiin alun perin konsistorissa vuonna 1803, se sai ohjesääntönsä vuonna 1806 ja aloitti varsinaisen, joskin kovin lyhytikäiseksi jääneen, toimintansa vuonna 1807. Seminaari oli Suomessa ensimmäinen järjestelmällistä (oppikoulun) opettajankoulutusta tarjonnut laitos. Seminaarin toiminta lakkasikin vuonna 1825, mikä merkitsi myös kasvatustieteen yliopistollisen opetuksen päättymistä toistaiseksi.¹²

¹⁰ Iisalo, T. 1979. *The Science of Education in Finland 1828–1918. The History of Learning and Science in Finland 1828–1918.* Helsinki: Societas scientiarum Fennica; Tommila, P. 1989. *Suomalainen historiantutkimus: tutkimuksen historia.* Porvoo: WSOY; Sainio, M. A. 1957. *Kasvatustieteen opetus ja tutkimus Turun Akatemiassa. Acta Academiae Paedagogicae Jyväskyläensis XIV. Jyväskylän Kasvatustieteellinen Korkeakoulu: Päiväsalu, P.*

¹¹ . *Kasvatustieteen tutkimuksen historia Suomessa vuoteen 1970.* Helsinki: Ylioppilastutkimus Ry; Jauhiainen 1998.

Toiseudesta huolimatta kasvatustieteen ja opetuksen institutionalisoituminen yliopistolliseksi oppiaineeksi tapahtui Suomessa kansainvälisesti tarkastellen huomattavan varhain. Jo vuonna 1852, Turusta Helsinkiin siirtyneeseen Keisarilliseen Aleksanterin yliopistoon perustettiin kasvatustieteen ja opetuksen professori. Alan ensimmäinen oppituoli oli pystytetty Saksan Helleen ainoastaan seitsemän vuosikymmentä aikaisemmin (1779), ja vastaavat virat saatiin Uppsalan ja Lundin yliopistoihin vasta puoli vuosisataa myöhemmin. Kuvaavaa tuon ajan kasvatustieteen kiinteälle kytkennälle teologiaan oli se, että oppituoli perustettiin Helsingin yliopiston teologiseen tiedekuntaan, ja että sen ensimmäiseksi haltijaksi valittu Lars Stenbeck, oli koulutukseltaan pappi ja hengeltään vakava pietisti. 1800-luvun jälkipuoliskolla oppiaineen tukijalka vaihtui teologiasta filosofiaan ja myöhemmin psykologiaan.¹³

Aina 1930-luvulle saakka kasvatustieteen historia yliopistollisena oppiaineena rajoittui Helsingin yliopistoon.

Kaksikymmentäluvun alussa perustettujen

¹² Iisalo, T. 1969. *Vanhan Turun Akatemian pedagoginen seminaari. Kasvatustieteellinen aikakauskirja* 106 (2), 81–87; Jauhiainen 1998; Rinne, R. 1987. *Onko opetussuunnitelma ideologiaa? Opetussuunnitelma aikakautensa sosiaalisten ehtojen raamittamana skenaariona.* Teoksessa P. Malinen & P. Kansanen (toim.) *Opetussuunnitelman tutkimukselliset kehitykset.* Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 48, 95–128.

¹³ Rinne, R., Jauhiainen, A., Kivirauma, J. & Pennanen, M. 1998. *Kasvatustieteen muodonmuutokset. Kasvatustieteen tutkimus* 29 (1), 86–102.

Turun yliopiston ja Åbo Akademin oppiaineisiin ei kasvatustiede alkuvaiheessa kuulunut.

Pääkaupunkikeskeisyys alkoi vähitellen murentua 1930-luvulla, kun Jyväskylän seminaari vuonna 1934 akatemisoitiin muuttamalla se Jyväskylän kasvatustieteelliseksi korkeakouluksi. Sen perustamisen myötä oppiaine sai kaksi uutta professuuria.¹⁴ Lähes täsmälleen samaan aikaan alkaa kasvatustieteen historia Turun yliopistossa.

Alkuvaiheet Turun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa vuodesta 1933

Kasvatustieteen tutkimuksen ja opetuksen synty Turun yliopistossa kytkeytyy olennaisesti filosofian ja psykologian oppiaineiden varhaisvaiheisiin ja henkilöityi Jalmari Edward Salomaahan (1891–1960), joka valittiin vuonna 1930 filosofian professoriksi Eino Kailan jälkeen. Kaila oli pannut alulle filosofian ohella myös psykologian opetuksen ja tutkimuksen 1920-luvulla, joita hänen seuraajansa jatkoi. Salomaa oli perehtynyt filosofian ohella myös psykologiaan, mutta

lisäksi hyvin monipuolisesti kasvatustieteellisiin kysymyksiin, mm. kasvatuksen historiaan, filosofiaan ja psykologiaan. Hänellä oli myös vahva käytännöllinen suhde kasvatukseen, erityisesti aikuiskasvatukseen ja kansansivistystyöhön hänen toimittuaan ennen yliopistollista uraansa ensin Kankaanpään kansanopiston ja sen jälkeen Tuusulan kansanopiston rehtorina. Aktiivisuus aikuiskasvatuksen parissa jatkui koko akateemisen uran ajan hänen toimiessa useita vuosia Turun kesäyliopiston rehtorina sekä Kansanvalistusseuran puheenjohtajana.¹⁵

Turun kaudella Salomaa tuli tunnetuksi kasvatustieteiden psykologian, eritoten älykkyystutkimuksen uranuurtajana. Psykologiaan Salomaa oli ennättänyt tutustua Saksan opintomatallaan jo vuonna 1914, jolloin hän oli kuunnellut kokeellisen psykologian kuuluisan pioneerin, Wilhelm Wundtin luentoja Leipziginissä. Ensimmäinen maailmansota kuitenkin katkaisi opinnot. Jo vuosina 1918–1922 Salomaa oli kokeillut kehittämäänsä Binet-tyyppistä älykkyystestiä kansakouluissa ja kansanopistoissa, vaikkei näiden kokeilujen tuloksia julkaissutkaan. Vasta hänen toimiessaan Turun yliopiston Kailan perustaman psykologisen laboratorion esimiehenä tulivat siellä tehtyt

¹⁴ Jauhiainen, A. & Rinne, R. 1994. Pitkä tie kuilun partaalle: yli 60 vuotta kasvatustiedettä Turun yliopistossa. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A: 170.

¹⁵ Salmela, M. 2014. Salomaa, Jalmari Edvard. Tampere: Filosofia. <<http://filosofia.fi/node/2410>> (Luettu 20.12.2016).

älykkyystutkimukset tunnetuiksi. Vuonna 1933 aloittamansa lapsille ja nuorille tarkoitetun Binet -testistön laajamittaisen standardointityön Suomen oloihin valmistui vuosikymmenen lopulla ja julkaistiin teoksessa ”Älykkyiden mittaaminen”. Salomaan harjoittama älykkyystutkimuksella oli siis vahvat kiinnikkeensä kasvatukseen ja koulutukseen.¹⁶

Sysäyksen kasvatustieteen opetuksen käynnistämiseksi ja oppituolin perustamiseksi yliopistoon tehtiin Salomaan kauden alussa. Aloitteen takana oli historian professori Einar Wilhelm Juvelius (sittemmin Juva, Turun yliopiston rehtori), joka perusteli asiaa ennen kaikkea oppikoulun opettajakoulutuksen tarpeilla. Oppituoli tuli hänen mukaansa perustaa siksi, ”että sangen monet sekä humanistisessa että luonnontieteellisessä tiedekunnassa valmistuvista filosofian kandidaateista antautuvat opettajiksi...”. Hän uusi esityksensä vuonna 1932, jolloin tiedekuntien yhteinen kokous kuitenkin päätti, että ko. virkaa ei perusteta, vaan hankitaan lausunnot professori J.E. Salomaan pätevyydestä hoitaa opetusta muun työnsä ohessa. Lausuntojen

¹⁶ Älykkyystutkimusten koulusovellusten keskeisenä kehittäjänä toimi laboratoriossa vapaaehtoisena assistenttina vuosina 1934–36 työskennellyt Matti Koskenniemi, josta myöhemmin tuli Helsingin yliopiston kasvatustieteen professori. Kansakoulunopettajana ja koulutarkastajana toiminut Koskenniemi valmisteli Turun kautenaan koululuokan sosiaalisia suhteita käsittelevää väitöskirjaansa, joka valmistui vuonna 1936. Näitä tutkimuksia on pidetty yhtenä suomalaisen

perusteella kansleri määräsi Salomaan myönnetyn erillisrahoituksen turvin hoitamaan tätä tehtävää ns. rinnakkaisprofessorina.¹⁷ Vuonna 1938 humanistinen tiedekunta teki jälleen esityksen yliopiston hallitukselle kasvatustieteen omasta oppituolista, mutta tuokin esitys kaatui sota-aikojen niukkoihin resursseihin.¹⁸

Kolmen oppiaineen rinnakkaisprofessori oli ymmärrettävästi raskas hoitaa, varsinkin kun kasvatustieteen ja opetustieteen suoritetiin eniten tutkintoja koko yliopistossa. Järjestelmä ei ollut lainkaan Salomaan mieleen, minkä vuoksi hän ajoi aktiivisesti oppiaineiden jakamista ainakin kahteen professuuriin. Psykologialle perustettaisiin omansa, ja filosofia ja kasvatustiede jatkaisivat edelleen yhteisen oppituolin alaisuudessa.¹⁹ Rinnakkaisprofessorijärjestelmä oli siis resurssien puutteista aiheutunut kompromissi, jonka turvin saatettiin käynnistää kasvatustieteen opetus ja vakiinnuttaa se, joskin suppeimman kaavan mukaan. Silti oppiainesta tuli hyvin suosittu.

Vuonna 1933 professori Salomaa piti Turun yliopiston historian ensimmäisen

kasvatustieteen tutkimuksen avauksista, joskin Koskenniemen myöhempi ura rakentui didaktiselle tutkimukselle.

¹⁷ Airakorpi, M. & Maunuksela, I. 1979. Kasvatustiede Turun yliopistossa 1932–1974. Kasvatustieteiden laitos. Turku: Turun yliopisto, 5-6; Jauhiainen & Rinne 1994.

¹⁸ Airakorpi & Maunuksela 1979, 7

¹⁹ Airakorpi & Maunuksela 1979, 8

kasvatus- ja opetusopin (joksi kasvatustiedettä tuolloin kutsuttiin) luentosarjan otsikolla ”Yleinen kasvatustiede”, joka sai ennätysmäärän kuulijoita, kaikkiaan 121, mikä ei ollut suinkaan vähän ottaen huomioon, että sen aikaisessa yliopistossa opiskelijoita oli kaikkiaan runsaat 400. Tästä vuodesta lähtien oppiaineen saattoi myös sisällyttää filosofian kandidaatin tutkintoon. Salomaan luennot olivat jatkossakin suosittuja, ja hän oli niukkojen resurssien takia ylityöllistetty eikä kyennyt luennoimaan aivan säännöllisesti. Esimerkiksi seuraavan kevään luentojen sijaan hän järjesti tiedekunnan laudatur-opiskelijoille kasvatustieteellisen harjoituskurssin maisteri Matti Koskenniemen avustamana. Ennen sotavuosia Salomaa piti vielä kasvatustieteellisen luentosarjan otsikolla ”Nykyajan kasvatustieteen pääkysymyksiä”. Niukkojen resurssien vuoksi opetus säilyi epäsäännöllisenä 1940-luvun loppupuolelle saakka.

Salomaan kaudella kasvatustiede lunasti paikkansa Turun yliopistossa ennen kaikkea opiskelijoiden keskuudessa hyvin suosittuna oppiaineena. Rakentuihan tutkimus pitkälti Salomaan johtaman psykologian laboratorion toiminnan ympärille. Oppiaineen suosio kertoo se, että kasvatustieteessä suoritettiin kuulusteluja filosofian kandidaatin tutkintoa varten selvästi enemmän kuin

filosofiassa. Vuosina 1923–1955 kasvatustieteessä suoritettiin yhteensä 867 kuulustelua, emo-oppiaineessa filosofissa (387). Kasvatustieteellä olikin humanistisessa tiedekunnassa aina 1950-luvulle asti itsenäisempi asema kuin psykologialla. Kasvatustieteen saattoi sisällyttää erinäisin ehdoin filosofian kandidaatin tutkintoon jo vuodesta 1933 alkaen, psykologian vasta vuodesta 1951 lähtien. Osa kasvatustieteen opiskelijoista osallistui myös psykologian laboratorion toimintaan tekemällä älykkyyden tutkimukseen liittyviä laudatur-tutkielmia. Kokonaisuudessaan laudatur-tutkielmia valmistui vuosina 1932–1955 peräti 173 eli keskimäärin 13 lukuvuodessa.²⁰

Professuuri ja laitoksen perustaminen vuosina 1955 ja 1957

Sodan jälkeen jatkettiin ponnisteluja kasvatustieteen professuurin perustamiseksi, nyt osana laajempia hankkeita. Paineet uusien oppitultien saamiseen olivat kovat, sillä opiskelijamäärät olivat kääntyneet voimakkaaseen kasvuun, mikä aiheutti erityisesti Helsingin yliopistolle paineita purkaa opiskelijajoukkoa Turun yliopiston opetuskapasiteettia lisäämällä, kuten oli

²⁰ Airakorpi & Maunuksela 1979, 28

tapahtunut esimerkiksi lääkärikoulutuksen suhteen 1940-luvulla. Vuonna 1946 ehdotettiin ns. täydennysohjelman turvin humanistiseen tiedekuntaan perustettavaksi peräti seitsemää uutta oppituolia, joukossa myös kasvatustieteiden oppituolia, mutta ohjelma ei toteutunut. Vuonna 1948 Helsingin yliopisto tiedusteli, voisiko Turun yliopisto lisätä opiskelijapaikkojaan, jotta paineita Helsingin yliopistossa voitaisiin helpottaa. Turun yliopisto tarttui tilaisuuteen ja teki suunnitelman, jossa humanistiseen tiedekuntaan perustettaisiin yhdeksän uutta professuuria. Näihin sisältyivät sekä psykologian että kasvatustieteiden virat. Laajennusohjelman toteuttamiseksi ehdotettiin yliopiston valtiollistamista, mikä ei kuitenkaan tässä vaiheessa vielä toteutunut.

Lähes kahden vuosikymmenen sinnikäs yrittäminen palkittiin viimein vuonna 1955, kun oppituolin perustamiselle saatiin valtionapu. Hankkeen läpimenoon vaikutti merkittävästi oppikoulunopettajien valmistuksen lisääminen Turussa, mihin humanistinen tiedekunta konsistorille tekemässään virka-aloitteessa viime kädessä vetosikin. Toukokuun 24. päivänä 1955 saattoi yliopiston kansleri viimein vahvistaa konsistorin aloitteen ”kasvatustieteiden

ja opetusopin jakamattoman professuurin” perustamiseksi humanistiseen tiedekuntaan.²¹

Aluksi virkaa hoidettiin väliaikaisin voimin. Vasta vuoden 1956 lopulla auki julistettuun virkaan hakijoita oli viisi: dosentit Väinö Heikkinen, Oiva Kyöstiö, Toivo Vahervuo, Inkeri Vikainen sekä tohtori Urho Somerkivi. Viran täyttöprosessiin puuttui myös sattumus kuten niin useissa historian kuluissa ja käännteissä. Loppumetreillä 1. sijalle rankattu Vahervuo nimittäin kuoli ja virkaan valittiin toiselta ehdokassijalta Inkeri Vikainen vuonna 1959.

Valinta oli sikäli historiallinen, että Vikaisesta tuli Suomen ensimmäinen kasvatustieteen naisprofessori ja Turun yliopiston historian toinen naisprofessori Hilja Teräskelin jälkeen, joka oli toiminut silmätautiopin professorina vuosina 1945–1951. Vikainen toimi siis useita vuosia Turun yliopiston ainoana naisprofessorina²² ja

oli koko maassa yksi harvoista naisprofessoreista, joita 1960-luvun alussa oli vain muutamia.²³ Vikainen oli myös

²¹ Perälä, T. 1970. *Turun yliopisto 1920–1939*. Turku: Turun yliopisto; Airakorpi & Maunuksela 1979; Jauhiainen & Rinne 1994; Jauhiainen 1998.

²² *Helsingin kaupunki 2000. Tiedenäisiä. Vetenskapskvinnor. Women of learning.* <<http://www.helsinki.fi/akka-info/tiedenaiset>> (Luettu: 20.12.2016). Suomen ensimmäinen naisprofessori oli historian tutkija Alma Söderhjelm, joka nimitettiin Åbo Akademin yleisen historian ylimääräiseen professorin

virkaan vuonna 1927. Vikainen oli kasvatustieteen ainoa naisprofessori vuoteen 1971 saakka, jolloin Annika Takala nimitettiin Jyväskylän yliopiston käytännöllisen kasvatustieteiden professoriksi toimittuaan sitä ennen apulaisprofessorina vuodesta 1961. Turun yliopiston ensimmäisiin naisprofessoreihin lukeutui myös Liisi Oterma, joka valittiin vuonna 1962 tähtitieteen vt. professoriksi ja vuonna 1965 viranhaltijaksi.

²³ *Helsingin kaupunki 2000.*

yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan ensimmäinen naisprofessori.

Voimme vain kuvitella millaista oli olla naisprofessori tuon ajan umpimiehissä yliopistossa. Paljon kertookin naisen asemasta akateemisessa maailmassa se, miten Vikainen vuosikymmeniä myöhemmin muisteli hakemistaan virkaan:

”Yliopistonvirkaa en olisi hakenut, ellei minua olisi siihen kovin houkuteltu mm. tähdentämällä, ettei virkaa tarvitse ottaa, koska muitakin hakijoita on....”

Toisaalta Vikainen ei kuitenkaan omien sanojensa mukaan kokenut ongelmaksi sitä, että oli nainen akateemisessa miesten maailmassa. Sitä vastoin hän oli syvästi kummeksunut sitä akateemista ylenkatsetta, joka kasvatusoppiin Turun yliopistossa suuntautui ja jollaiseen hän ei ollut ollenkaan tottunut työskennellessään Jyväskylässä. Turussa lukuisat muiden oppiaineiden edustajat kieltäytyivät ymmärtämästä, että kasvatus ja opetusoppi olisi lainkaan tiede. Nyt oli siis oppiaineella oma professuurinsa ja siinä vakinainen haltija. Mutta muutakin tarvittiin. Piti perustaa laitos. Vuonna 1957 se tapahtui, joskin kovin arkisesti ja pienimuotoisesti. Vikaisen lisäksi laitoksella oli assistenttuuri, jonka ensimmäinen haltija keväällä 1957 oli Kirsti Lagerspetz, josta

Inkeri Vikainen. Kasvatus- ja opetusopin, vuodesta 1967 kasvatustieteen professori 1959–1977. Alan ensimmäinen naisprofessori Suomessa ja Turun yliopiston toinen naisprofessori. Kuva: Turun yliopiston arkisto.

myöhemmin tuli psykologian professori ensin Åbo Akademiin ja tämän jälkeen Turun yliopistoon. Fyysisesti laitos merkitsi yhtä huonetta entisestä Phoenix-hotellista kunnostetussa yliopiston päärakennuksessa, torin laidalta, ortodoksisen kirkon vierestä. Vuonna 1958 laitos siirtyi Ryssänmäelle, joksi nykyistä Yliopistonmäkeä ennen kutsuttiin.

1960-luvulla nuori oppiaine alkoi vähitellen löytää paikkansa yliopistossa. Työntekijämääräkin hiukan kasvoi. Vuonna 1960 perustettiin toinen (alemman palkkaluokan) assistenttuuri ja vuonna 1964

apulaisprofessori, jonka perustamiseen saatiin kanslerin lupa vuonna 1963.²⁴ Virkaan hakivat FT Kalevi Kajava ja FL Veli Nurmi, joka kuitenkin peruutti hakemuksensa. Ainoaksi hakijaksi jäi Kajava, jonka koeluennon tiedekunta kuitenkin hylkäsi ja näin Kajava todettiin epäpäteväksi.²⁵

Laitoksen oli pärjättävä 1960-luku professorilla, apulaisprofessorilla, parilla dosentilla sekä assistenteilla. Lehtorin vakanssit olivat tuolloin vielä tuiki harvinaisia yliopistossa eikä sellaista ollut laitoksellakaan ennen 1970-lukua.

Tutkimustoiminta alkoi vakiintua, joskin nykymittapuun mukaan pienimuotoisena. Nykyisinä kansainvälistymisen aikoina mielenkiintoista on, että jo vuonna 1961 perustettiin Vikaisen aloitteesta englanninkielinen julkaisusarja: Reports from the Institute of Education / University of Turku. Sen ensimmäisestä julkaisusta vastasi Vikainen itse otsikolla ”On the development of time concept and time scheme”. Sarjassa julkaistiin runsaan kymmenen vuoden aikana 15 tutkimusta. Vuonna 1966 sarja sai rinnalleen suomenkielisen sarjan, joka 1970-luvulla muuttui tiedekunnan julkaisusarjaksi.

Kun tuon ajan tutkimusraportteja tutkiskelee, saa nopeasti kuvan siitä, että

harjoitettu tutkimus rajautui selkeäsi koulumaailmaan ja oli didaktisesti ja psykologisesti painottunutta. Laitoksella ryhdyttiin seminaaritöiden muodossa kehittelemään erilaisia pedagogisia testejä. Professori Vikaisen johdolla tutkittiin mm. lukemaan oppimista, minkä tiimoilta valmistui laitoksen ensimmäinen Eero Viitaniemen lisensiaatin tutkielma vuonna 1964. Toisen lisensiaatin tutkielman tekijä oli Matti Peltonen (1966) otsikolla ”Ammattikoulun päästötodistuksen ennakoimisarvo”.

Vastaavalla tavalla kuin Matti Koskenniemi Helsingissä, Vikainen halusi ensisijaisesti rakentaa kasvatustieteen itsellisyyttä didaktiikan varaan ja pyrki irrottamaan oppia psykologiasta. Tämä näkyi myös opetuksessa, jonka painopiste siirtyi selkeästi ajan henkeä mukaillen spekulatiivisesta empiiriseen. Eritoten psykologinen ja didaktinen metodiopetus nosti voimakkaasti päätään. Tämä näkyi mm. siten, että 1960-luvulla ryhdyttiin hankkimaan erityisosaamista mm. tilastotieteen opetusta varten.²⁶

Itsellisenä laitoksena sekä yhteiskuntatieteelli

²⁴ Turun yliopisto 1963. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 9.10.1963 Turku: Turun yliopiston arkisto.

²⁵ Turun yliopisto 1965. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 8.9.1965.

Turku: Turun yliopiston arkisto.

²⁶ Airakorpi & Maunuksela 1979.

sessä että humanistisessa tiedekunnassa 1967–1974

Kun kasvatustieteen apulaisprofessorin viran haussa vuonna 1965 Veli Nurmi oli vetänyt paperinsa pois ja Kalevi Kajava todettu epäpäteväksi, virka julistettiin uudelleen haettavaksi. Hakijoita oli nyt neljä, mukana jälleen myös Kajava. Asiantuntijoina viran täytössä toimivat O.K. Kyöstiö ja Turun professori Vikainen, joka näin oli siis valitsemassa itselleen todellakin ”apulais”professoria.

Virkaan valittiin vuonna 1967 KT Veikko Heinonen, joka ei kuitenkaan Turussa viihtynyt kuin vuoden. Apulaisprofessorin virkaan valittiin tämän jälkeen vuonna 1968 dosentti Erkki Lahdes, joka oli aloittanut uransa laitoksen assistenttina vuonna 1959.²⁷

Myöhemmin hänestä tuli Turun opettajankoulutuslaitoksen professori ja vuonna 1974 kasvatustieteiden tiedekunnan ensimmäinen dekaani, jona hän toimi yli kaksi vuosikymmentä. Lahdes toimi myös koko suomalaisen opettajankoulutuksen uudistaneen

Opettajankoulutustoimikunnan päätoimisena pääsihteerinä vuonna 1974.

Kun Kalevi Kajava haki vuonna 1969 laitokselle ”vertailevan kasvatustieteen ja kansainvälisen kasvatuksen” dosentiksi, hänet torjuttiin jälleen. Päätorjujana toimi laitoksen ainoa professori Inkeri Vikainen, joka toimi myös arvioinnin asiantuntijana ja joka jo aiemmin oli asiantuntijana hylännyt Kajavan apulaisprofessuurin haussa. Vikainen moitti lausunnossaan kovin sanoin Kajavan tuotantoa:

”Käytetyn menetelmän virheellisyys piilee vaikeuksista piittaamattomassa yleistämi-

²⁷ Turun yliopisto 1968a. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 7.2.1968. Turku: Turun yliopiston arkisto.

Erkki Lahdes 1960-luvun kuosissaan. Kasvatustieteen apulaisprofessori 1968–1977, kasvatustieteen ja erityisopettajankoulutuksen professori 1977–1993. Kuva: Turun yliopiston arkisto.

sessä, huolettomuudessa siitä, mikä olisi ollut vertailussa objektiivinen kriteeri, ja lähteiden käytön pintapuolisuuteen. Erikoinlaatuinen menettely huipentuu lopussa Euroopan yhdistymisen ohjelman esittämiseen... Mikäli tiedekunta katsoo, että dosenttuuri voidaan antaa ikään kuin palkkioksi ahkerasta ja tuotteliaasta uurastuksesta, minkä tuloksena on suuri joukko yleistajuisia ... julkaisuja, ja että tämä

uurastus korvaa varsinaisen tieteellisen työskentelyn ja tieteellisen näkemyksen, allekirjoittanut ei halua asettua tri Kajavan dosenttuuria vastustamaan.”

²⁸1960-luvun jälkipuoliskolla elettiin hallinnollisesti mielenkiintoista välivaihetta. Vaikka laitos oli sijoitettu vastaperustettuun yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan, kasvatustiedettä saattoi opiskella sekä yhteiskuntatieteellisessä että humanistisessa tiedekunnassa. Ensin mainittuun siirtyivät ne oppiaineet, jotka vuodesta 1966 lähtien olivat muodostaneet humanistisen tiedekunnan valtiotieteellisen linjan; valtio-oppi, taloustiede, sosiaalipolitiikka, sosiologia, psykologia, tilastotiede ja kasvatustiede ja opetusoppi. Kasvatustiede ja opetusopin ja psykologian siirtyminen uuteen tiedekuntaan ei kuitenkaan humanistisessa tiedekunnassa saanut täysin varauksetonta kannatusta, vaan professori Vilho Niitemaa professori Naertin kannattamana vastusti erityisesti psykologian ja kasvatustieteen siirtoa ja esitti niiden poistamista siirrettävien oppiaineiden listalta, sillä niillä oli tärkeä tehtävä opettajankoulutuksessa. Niitemaan esitys hävisi äänestyksessä 12-4, 1 tyhjä. Tämän jälkeen Niitemaa jätti pöytäkirjaan eriävän mielipiteensä, jossa totesi mm.:

²⁸ Turun yliopisto 1969. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 22.1.1969. Turku: Turun yliopiston arkisto.

”... en pidä onnistuneena sitä seikkaa, että eräät luonteeltaan humanistiset oppiaineet, nimittäin psykologia ja sekä kasvatustieteiden ja opetusopin siirtyvät kantatiedekunnasta pois. Näistä psykologia perustettiin alun perin humanistiseksi oppiaineeksi ja sellaisena se – siitä huolimatta, että sen kenttä ulottuu useammankin tiedekunnan alueelle – on keskeisimpiä ja perustavanlaatuisimpia humanistisia oppiaineita.

Opettajankoulutuskasvatuksessa ... se on kasvatustieteen ohella – jonka siirtämistä pois humanistisesta tiedekunnasta en lainkaan käsitä – yksi keskeisimmistä opettajankoulutukseen osallistuvista oppiaineista... Lisäksi psykologialle ja kasvatustieteelle suunniteltu seka-asema tulee aiheuttamaan... (haittoja)”²⁹

Oppiaineiden näkemisestä läheisinä kertoo myös se, että yhteiskuntatieteiden tiedekunnan tilasuunnitelmassa vuonna 1968 ainoina oppiaineina sekä psykologialle että kasvatustieteelle esitettiin varattavaksi erityistä laboratoriotilaa, psykologialle 600 m² ja kasvatustieteelle 100 m².³⁰

Vuosina 1967–1974 kasvatustieteen saattoi siis sisällyttää joko filosofian tai

valtiotieteen maisterin tutkintoihin. Samalla oppiaineen nimikin sai sille kuuluvan arvon: Kasvatustieteiden ja opetusopin nimettiin nyt kasvatustieteeksi. Esimerkki tuli Helsingistä. Oppiaineen ”kunniaton” menneisyys muiden yliopistoaineiden apuaineena alkoi olla takanapäin.

Kasvatustiede oli edelleen yksi yliopiston suosituimmista oppiaineista ja suosio sen kuin kasvoi. Vuonna 1968 opiskelijoita oli molemmissa tiedekunnissa yhteensä 651, mutta uudelle vuosikymmenelle siirryttäessä opiskelijamäärä ylitti jo tuhannen. Vuonna 1971 kasvatustiedettä pääaineena opiskeli humanistisessa tiedekunnassa 239 opiskelijaa ja yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa 34 opiskelijaa. Vuonna 1971 kasvatustieteen pääaineopiskelijaksi pyrki humanistiseen tiedekuntaan peräti 422 henkilöä, mutta opiskelemaan heistä pääsi vain vajaa kymmenesosa, 35 hakijaa.³¹

1960-luvun puolivälistä rantautui laitokselle tuohon aikaan huippusuosioon yhteiskunta- ja käyttäytymistieteissä noussut asennetutkimus. Kolmikko Erkki Lahdes (myöhemmin Turun opettajankoulutuksen professori), Erkki Asp (myöhemmin Turun sosiologian professori) ja Matti Peltonen (myöhemmin Tampereen aikuiskasvatuksen professori ja

²⁹ Turun yliopisto 1967. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 17.5.1967. Turku: Turun yliopiston arkisto.

³⁰ Turun yliopisto 1968b. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 3.4.1968. Turku: Turun yliopiston arkisto.

³¹ Airakorpi & Maunuksela 1979. ³¹ Airakorpi & Maunuksela 1979.

STK:n koulutusjohtaja) julkaisivat parin vuoden sisällä yhteensä viisi opettajien ja opettajiksi valmistuvien asenteita koskevaa tutkimusta. Elettiin positivismin ja empiirisen kasvatustieteen nousevaa valtakautta, joka oli murtuva vasta 1980-luvulla. Millaista tutkimusta, sellaista opetusta: Kasvatuksen aatehistoria ja filosofia hävisivät opetuksesta lähes tyystin. Didaktiikkaa, psykologiaa sekä kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä piti tulevien kasvatustieteilijöiden oppiman. Empiiristen tutkimusmenetelmien myötä kasvatustiede oli ”enenevässä määrin muuttunut positivistiseksi tieteksi”, mutta tämä herätti myös kritiikkiä etenkin opiskelijoiden taholta.³¹

Laitoksen ensimmäiset väitöskirjat valmistuivat yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Ensimmäisen teki Erkki Viitaniemi vuonna 1971 ”ääneen ja ääneti lukemisen suhteellisesta tehokkuudesta” ja toisen Sirkku Aho vuonna 1974 ”oppilailla esiintyvistä käyttäytymisongelmista ja kouluympäristöstä”.³² Erkki Viitaniemi oli sittemmin laitoksen dosentti ja Turun lääninhallituksen koulutoimentarkastaja, Sirkku Aho puolestaan laitoksen professori.

1970-luku toi mukanaan Turun yliopiston valtiollistamisen, hallinnonuudistuksen ja

³² Turun yliopisto 1971a. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 8.9.1971. Turku: Turun yliopiston arkisto; Turun yliopisto 1973e. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 28.11.1973. Turku: Turun yliopiston arkisto.

tutkinonuudistuksen. Elettiin yliopistodemokratian aikaa ja valtaa hajautettiin tiedekuntiin ja laitoksiin. Kasvatustieteen laitoskin jätti jäähyväiset Turun yliopiston hallinnon komentokeskukselle, Ryssänmäelle ja siirtyi vuonna 1971 Lemminkäisenkadun ja Sirkkalankadun kulmaan, vanhaan Röntgenin pukutehtaaseen.³³ Kasvatustieteillä oli joitakin sopeutumisvaikeuksia yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Näitä havainnollistaa mm. Vikaisen lähettämä kirje tiedekunnalle, jossa hän torjuu puheet ”kasvatustieteen merkityksen ylikorostamisesta” ja ”kohtuuttomasta kasvatustieteellisten opintojen määrästä”.³⁴

Kasvatustieteen toisen apulaisprofessorin alaksi esitettiin alun perin koulutushallintoa tai kasvatustieteen metodologiaa, mutta Vikainen esittikin toisenlaista mallia. Virkaan ei tehtäisi mitään määrittelyä ja siihen kutsuttaisiin Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteen tutkimuslaitoksen johtaja

³³ Jauhiainen & Rinne 1994.

³⁴ Turun yliopisto 1971b. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 6.10.1971. Turku: Turun yliopiston arkisto.

Konsistorin istunto vuonna 1973, jolloin kasvatustiede oli viimeistä vuotta yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Vas. professorit Inkeri Vikainen, Kaarlo Neuvonen, Ilmar Talve, Paavo Kallio, Liisi Oterma ja Erkki Asp. Kuva: Turun yliopiston arkisto.

Juhani Karvonen.³⁵ Näin päätettiin ja myöhemmässä kokouksessa tiedekunta päätti suostua Karvosen pyyntöön ottaa virka vastaan vasta 1.1.1973.³⁶ Lopulta Karvonen otti viran hoitaakseen vasta 1.1.1974.³⁷

Vuonna 1972 tiedekunta selvitti Erkki Lahdeksen ja Hillevi Kiviluodon johdolla erityiskasvatusopin asemaa yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa,

johon asiaan myös Vikainen teki aloitteen.³⁸ Samana vuonna Lahdes antoi myös lausuntonsa tiedekunnalle Opetusministeriön Opettajankoulutustyöryhmän muistiosta, jossa vastustaa nimitystä kasvatustieteiden tiedekunta ja puoltaa nimitystä ”kasvatuksen osasto” tai

³⁵ Turun yliopisto 1972a. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 22.3.1972. Turku: Turun yliopiston arkisto.

³⁶ Turun yliopisto 1973c. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 13.9.1973. Turku: Turun yliopiston arkisto.

³⁷ Turun yliopisto 1972d. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 13.12.1972. Turku: Turun yliopiston arkisto.

³⁸ Turun yliopisto 1972c. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 28.5.1972. Turku: Turun yliopiston arkisto; Turun yliopisto 1973b. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 5.9.1973. Turku: Turun yliopiston arkisto.

”kasvatustieteellinen osasto” vedoten lähinnä oppiaineiden vähäiseen määrään.³⁹

Kasvatustieteen ja psykologian jonkin kaltaisesta kohtalonyhteydestä kertoo se, että Suomen Akatemian yhteiskunnalliselta ja humanistiselta toimikunnalta tuli vuonna 1973 tiedustelu siitä, mitä haittaa ja hyötyä on siitä, että oppiaineet kuuluvat sekä humanistiseen että yhteiskunnalliseen tiedekuntaan ja miten tulisi menetellä Akatemian rahoitushakemusten suhteen. Kiinnostava on tiedekunnan vastaus, joka ei ota kantaa asiaan lainkaan, vaan vain ytimekkäästi toteaa, että ”asia ei ole relevantti tiedekunnan kannalta”. Tiedekunta katsoi lisäksi, ettei se ”halua ota kantaa (esitetyistä malleista) uuden järjestelmän eduista tai vanhan järjestelmän haitoista”.⁴⁰

Yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa oli ainakin vuoteen 1973 saakka tapana, että väitöskirjan ohjaaja voi toimia myös vastaväittäjänä. Tästä asiasta Inkeri Vikainen teki aloitteen, jonka mukaan ”vastaväittäjänä ei saa toimia väitöskirjan ohjaaja”.⁴¹

Kun kasvatustieteiden tiedekunta perustettiin ja kasvatustieteiden laitos siirtyi pois yhteiskuntatieteellisestä

³⁹ Turun yliopisto 1972b. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 6.5.1972. Turku: Turun yliopiston arkisto.

⁴⁰ Turun yliopisto 1973a. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 18.4.1973. Turku: Turun yliopiston arkisto.

tiedekunnasta 1.8.1974, kirjoitti Vikainen vielä viimeisenä kirjeenään tiedekunnalle, että kasvatustieteet saivat siirtymisen jälkeenkin käyttää metodologian ATK-laitteita, mihin pyyntöön yhteiskuntatieteellinen tiedekunta suostuikin vuoden 1975 loppuun.⁴²

Oman tiedekunnan perustaminen ja jatkuvat yhteistyösuhteet yhteiskuntatieteisiin, 1974-

Kasvatustieteiden tiedekunnan perustaminen liittyi valtakunnalliseen ratkaisuun, jossa uuden yhdeksänvuotisen oppivelvollisuuskoulun opettajien valmistus siirrettiin kokonaisuudessaan yliopistoihin. Kasvatustieteiden laitos jatkoi uudessa tiedekunnassaan omana laitoksenaan vaalien vanhoja perinteitään ja yhteistyötään yhteiskuntatieteiden kanssa.

Kun Erkki Lahdes siirtyi professoriksi perustettuun opettajankoulutuslaitokseen, julistettiin hänen professuurinsa auki vuonna 1975. Viran viiden hakijan

⁴¹ Turun yliopisto 1973d. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 14.11.1973. Turku: Turun yliopiston arkisto.

⁴² Turun yliopisto 1974. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 8.12.1974. Turku: Turun yliopiston arkisto.

joukossa oli myös Turun yliopiston psykologian professorin virkaa hoitanut Jorma Kuusinen, joka kyllä sai pätevyuden, mutta jota ei valittu virkaan. Kasvatustieteen professorin virkaan hän haki myös vuonna 1979, mutta peruutti hakemuksensa.

Inkeri Vikaisen jäätyä professorinvirastaan eläkkeelle, hänen seuraajakseen valittiin epätavallista reittiä, kutsusta, Juhani Karvonen, joka oli hänkin jo vuodesta 1972 toiminut yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa apulaisprofessorina – sielläkin kutsusta.

Juhani Karvosen virkaanastujaisesitelmässään vuonna 1978 **”Kasvatuksen tutkimus – mitä se on ja mitä se voisi olla”** esittämät ajatukset loivat kivijalkaa laitoksen toiminnalle. Kaikella akateemisella arvovallalla pönkitettynä – onhan professorin virkaanastujaisesitelmä yksi akateemisen yhteisön pyhiä toimituksia – nuo ajatukset pyrkivät määrittämään kasvatustieteiden tilaa ja tulevaa suuntaa.⁴³

Karvosen mukaan kasvatustieteen soveltava luonne on yksin itsestään selvä lähtökohta:

”Kasvatuksen tutkimuksen tehtävänä on hankkia tieteellisin menetelmin tietoa, jonka varassa kasvatustointa voidaan

edelleen kehittää. Näin määriteltynä kasvatuksen tutkimus – kasvatustiede – kuuluu soveltavien tieteiden ryhmään: sen hankkimaa tietoa on kyettävä käyttämään hyväksi, siitä on oltava jollain tavalla hyötyä. Tilanne on suunnilleen sama kuin lääketieteessä. Tämä ei suinkaan sulje pois teoreettista perustutkimusta, joka ymmärretään sovellutusten välttämättömäksi pohjaksi.”

Hyvää soveltavaa tutkimusta voidaan kuitenkin tehdä monella tavalla. Merkityksettömien kokeellisten asetelmien avulla tehty tutkimus ei tällaista ole, ei liioin hallinnon rahoittama tutkimukseksi nimetty selvitystyö, mutta ei sitä myöskään ole opetustapahtuman ”loogisesti rikkeettömien kehysten” käytännöstä irrallinen rakentelu. Ongelmien ratkaisemiseksi Karvonen esittää oman ehdotuksensa:

”Tutkimuksessa olisi kyettävä tarkastelemaan kasvatustapahtumaa kokonaisuutena, jolloin kokonaisuudella tarkoitan yksilöllisen ja yhteiskunnallisen merkityksen yhdistämistä. Kasvatuksen tutkimus ei voi myöskään edetä ottamatta huomioon kasvatuksen tavoitteita.”

Kasvatustiede liitetään aluksi osaksi yhteiskuntatieteiden tutkimusperinnettä,

⁴³ Karvonen, J. 1979. Kasvatuksen tutkimus – mitä se on ja mitä se voisi olla. *Kasvatus* 10 (5), 261–266.

joka pyrkii analysoimaan yhteisön ja yksilön pysyvästi arvoituksellista suhdetta. Kun kasvatuksen tavoitteet huomioidaan tutkimuksessa, kasvatustiede saa normatiivisen luonteen soveltavan rinnalle. Nämä kasvatustoiminnalle asetetut tavoitteet luonnollisesti vaihtelevat ajan, paikan ja esittäjän mukaan. Tutkimusta suuntaavia tavoitteita ovat makrotasolla vaikuttaminen yhteiskunnalliseen kehitykseen ja mikrotasolla ymmärrys sosiaalisen vuorovaikutuksen vastavuoroisuudesta:

”Kasvatuksen tehtävänä on sellaisten oppimiskokemusten tarjoaminen, jotka luovat yksilöille edellytykset muuttaa ja kehittää yhteiskuntaa siihen suuntaan, joka nähdään tavoittelemisen arvoisena. Sosiaaliset suhteet on erittäin helppo rikkoa niin yksilö- kuin yhteisötasollakin; niiden luominen ja uudelleen solmiminen on sitä vastoin useimmiten erittäin suuren vaivan takana.”

Karvosen virkaanastujaisesitelmässä tulevat hyvin esiin yhtäältä kasvatukseen liitetty ikuinen edistysusko sekä toisaalta ne riste-

Juhani Karvonen. Kasvatustieteen apulaisprofessori 1972–1978, professori 1977–1983. Kuva: Turun yliopiston arkisto.

yskohdat, joissa jokainen kasvatustiedettä määrittelevä joutuu paikantamaan itsensä: soveltavaa vai perustutkimusta, normatiivista vai deskriptiivistä, yksilöä vai yhteiskuntaa painottavaa tutkimusta korostava näkemys?⁴⁴

Vuonna 1984 professori Karvosen äkillisesti ja yllättäen kuoltua edellisvuonna vain viiden professorityövuoden jälkeen tiedekunta asetti hakijoista kärkeen jyvaskyläläisen Erkki Olkinuoran, joka virkaan valittiinkin. Olkinuora oli itse asiassa tehnyt

⁴⁴ Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2015, 36

väitöskirjansa Helsingin yliopiston sosiologiaan. Vahvaa yhteiskuntatieteellistä yhteyttä todentaa myös se, että tiedekunnan pätevyyden todenneeseen kokoukseen osallistuivat yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta professorit Erkki Asp (sosiologia), Juhani Pietarinen (filosofia) ja Kirsi Lagerspetz (psykologia). Kiintoisa on sekin, että viran hakijoiden joukossa oli myös nuori VTL Yrjö Engeström, joka vain 21-vuotiaana oli kirjoittanut suurta huomiota herättäneen koulutussosiologisen esikoisteoksensa **”Koulutus luokkayhteiskunnassa”**.

Kasvatustieteiden laitoksen yhteistyö yhteiskuntatieteiden tiedekunnan sosiologian ja politiikantutkimuksen laitoksen kanssa ja kasvatustieteiden tiedekunnan yhteistyö puolestaan psykologian laitoksen kanssa jatkui tiiviinä oman tiedekunnan perustamisen jälkeenkin. Yhteistyö kulminoitui kahden tutkimuskeskuksen, Oppimistutkimuksen keskus. (OTUK) ja Koulutussosiologian tutkimuskeskukseen (RUSE) perustamiseen 1980-luvulla.

Vuonna 1985 kasvatustieteiden laitokselle julistettiin auki kasvatussosiologian ja -suunnittelun apulaisprofessori. Viran täytössä äänestettiin tiedekunnassa tasan 7–7 hakijoiden Risto Rinne ja Juhani Peltonen välillä ja puheenjohtaja, dekaani Lahdes ratkaisi asian Peltosen hyväksi.

Kun oli varsin ilmeistä, että Lahdes oli viran täytössä jäävi, veti Peltonen sitten paperinsa pois ja virkaan valittiin Rinne.

Jo ennen virkaan valintaansa Rinne oli ollut mukana käynnistämässä kasvatustieteiden laitoksen sekä sosiologian ja politiikantutkimuksen laitoksen kiinteää yhteistyötä. Vuonna 1985 käynnistyi Rinteen ja Osmo Kivisen johdolla Suomen Akatemian rahoittama yhteistyön ensimmäinen laajempi tutkimushanke ”Suomalainen peruskoulutus, sen käytännöt ja niiden yhteiskunnallis-historiallinen muotoutuminen”. Hankkeen tutkijaksi kiinnitettiin sittemmin kasvatustieteiden laitoksen erityispedagogiikan professoriksi tullut Joel Kivirauma. Kasvatus- ja koulutussosiologinen laitosten yhteistyö jatkui vahvana tuoden Suomeen mm. ns. piilo-opetussuunnitelman käsitteen vuonna 1985 kirjalla ”Koulun käytännöt: koulutussosiologinen tarkastelu”. Yhteistyön ytimessä valmistui nopeasti kolme väitöskirjaa: **”Suomen oppivelvollisuuskoulun opetussuunnitelman muutokset vuosina 1916–1970. Opetussuunnitelman intentioiden ja lähtökohtien teoreettis-historiallinen tarkastelu”**⁴⁵, **”Koulutuksen järjestelmäkehitys. Peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa**

⁴⁵ Rinne, R. 1984. *Suomen oppivelvollisuuskoulun opetussuunnitelman muutokset vuosina 1916-1970. Opetussuunnitelman intentioiden ja lähtökohtien*

teoreettis-historiallinen tarkastelu. Turku: Annales Universitatis Turkuensis C: 44.

1800- ja 1900-luvuilla⁴⁶ ja ”Erityisopetus ja suomalainen oppivelvollisuuskoulu vuosina

1921–1985⁴⁷. Myöhemmin väitöskirjoja on tullut runsaasti lisää sekä sosiologian laitoksen että kasvatustieteiden laitoksen puolella, mm. Arto Jauhiaisen ”Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle⁴⁸.

Yksi turkulaisen kasvatussosiologian alkuvuosien vahvasti sosiologinen ja koulutushistoriallinen tutkimus oli 459-sivuinen teos ”Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa”.⁴⁹

Kasvatussosiologisen yhteistyön institutionalisoituminen eteni siten, että jo 1980-luvun puolivälin jälkeen kasvatustieteiden laitoksen ja tuolloisen sosiologian ja politiikan tutkimuksen laitoksen välille solmittiin yhteistoimintasopimus kasvatussosiologisen tutkimuksen saralla.

⁴⁶ Kivinen, O. 1988. Koulutuksen järjestelmäkehitys. Peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla. Turku: Annales Universitatis Turkuensis C:67.

⁴⁷ Kivirauma, 1989. Erityisopetus ja suomalainen oppivelvollisuuskoulu vuosina 1921-1985. Turku: Annales Universitatis Turkuensis C:74.

Tämä tapahtui aluksi paljolti laitosten marginaalin aloitteesta, sillä sen paremmin kasvatustieteiden laitoksen johtaja Erkki Olkinuora kuin sosiologian professori Erkki Aspkaan eivät kokeneet asiaa kovin suuresti omakseen.

Opettajankoulutuslaitoksen taholta hankkeeseen suuntauduttiin suorastaan kielteisesti, eikä vähiten sen vuoksi, että yliopiston kriittinen kasvatussosiologinen tutkijayhteisö osallistui laajalti päivänpolttavaan korkeakoulupoliittiseen keskusteluun ja suomi kovin sanoin mm. luokanopettajankoulutuksen akatemisoimista.

Vuonna 1989 perustettu Koulutussosiologian tutkimusyksikkö (RUSE) siirtyi yhteiskuntatieteiden tiedekuntaan ja vuonna 1992 erillislaitokseksi. Sosiologian Kivisestä tuli RUSEn johtaja ja Kasvatustieteiden laitoksen Rinteestä vuosikausiksi johtokunnan puheenjohtaja. Vuonna 1989 keskukselle oli perustettu oma julkaisusarjansa.

RUSEn ja turkulaisen kasvatussosiologian kautta ovat Suomeen virranneet etenkin useat koulutussosiologiset ja koulutuspoliittiset teoriat ja kysymyksen

⁴⁸ Jauhiainen 1993. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. Turku: Annales Universitatis Turkuensis C:98.

⁴⁹ Rinne & Jauhiainen 1988. Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa.

asettelut. Tällaisia ovat mm. Philip Jacksonin ja Willard Wallerin sekä Donald Broadyn näkemyksen piilo-opetussuunnitelmasta, Paul Willisin ja Pierre Bourdieun näkemykset koulusta yhteiskuntaluokkien ja kulttuurien törmäyspaikkana ja pelikenttänä sekä pakottavan vallan käyttövoimana ja vielä Norbert Eliaksen ja Michel Foucaultin sivilisaatiokriittiset näkemykset koulutuksen asemasta ja vaikutuksista.

Olenainen osa 1970- ja 80-luvun taitteen murrosta kasvatustieteiden laitoksella ja uudessa tiedekunnassa oli yhteistyösuhteen institutionalisoituminen myös aluksi kasvatustieteiden laitoksen, sittemmin kasvatustieteiden tiedekunnan ja psykologian laitoksen välillä kognitiivisen psykologian inspiroimassa oppimisen tutkimuksessa. Mukana hankkeessa olivat Erno Lehtinen, Pekka Salonen ja Erkki Olkinuora kasvatustieteiden laitoksen puolelta ja Johan von Wright, Pekka Niemi ja Marja Vauras psykologian laitoksen puolelta. Toiminnassa on alusta asti ollut myös psykologian laitoksen puolelta Elisa Poskiparta.

Vuonna 1986 perustettiin sitten varsinainen ”Oppimisvaikeuksien tutkimuskeskus”, jonka alkuperäisen suunnitelman kirjoitti työryhmä Pekka Niemi, Juhani Pörfors, Erkki Olkinuora ja Marja Vauras. Hankkeen takana oli myös vuonna 1983

perustettu ”Oppimis- ja kouluvaikeuksien tutkimuksen tukiyhdistys” (OPPIKO ry.), jonka puheenjohtajana toimi Marja Vauras. Koko hankkeeseen loivat pohjaa kaksi laajaa kasvatustieteiden laitoksella professori Juhani Karvosen myötävaikutuksella hankittua Suomen Akatemian tutkimushanketta ja psykologian professori Johan von Wrightin vahva kiinnostus oppimiseen ja tiedonkäsittelyyn ja tämän pohjalta käynnistetty tutkimuskeskus.⁵⁰

Tutkimusyksikön nimi muutettiin vuonna 1991 ”Oppimistutkimuksen keskuksiksi”. Keskus keskittyi sekä tutkimustyöhön että asiakastyöhön; koulutukseen ja konsultaatioon. Keskuksessa on tutkittu muun muassa oppimismotivaatiota ja lukemisen sekä laskemisen oppimisvaikeuksia. Toisin kuin RUSEa, OTUKia on myös jossain määrin rahoitettu ainakin aluksi psykologian laitoksen ja kasvatustieteiden laitoksen, sittemmin kasvatustieteiden tiedekunnan taholta.

Kasvatustieteologia ja oppimisen tutkimus tulivat jäädäkseen yhä 2000-luvulle

Laitoksen tutkimuksen kaksi yhteiskuntatieteisiin suuntautuvaa

⁵⁰ OTUK arkisto. Oppimistutkimuksen keskuksen arkisto. Turun yliopisto:

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

päähaaraa, kasvatussosiologinen tutkimus ja oppimisen tutkimus jatkuivat uudella vuosituhannekkain laitoksen tutkimuksellisinä kivistä. Laitoksen samoin kuin koko tiedekunnan tutkimusta kehitettiin määrätietoisesti näiden puitteissa, olivathan profiloitumien ja strategia-ajattelu nousseet korkeakoulu- ja tiedepolitiikan keskiöön, minkä piti realisoituman kaikilla toiminnan tasoilla.

Vuonna 2001, samana vuonna, jolloin laitos ja tiedekunta pääsivät muuttamaan kauan kaivattuihin uusiin tiloihin kasarmialueelle rakennettuun Educariumiin, perustettiin laitokselle Elinikäisen oppimisen ja koulutuksen tutkimuskeskus. Keskuksesta ryhdyttiin käyttämään sen englanninkielisestä nimestä (Centre for Research on Life Long Learning and Education) juontuvaa lyhennettä, CELE. Sen puitteissa ryhdyttiin jatkamaan RUSE:ssa harjoitettua tutkimusta, mutta sitä laajentaen ja monipuolistaen. Moni entisistä RUSEn tutkijoista on siirtynyt ja juurtunut laitoksen vahvuuteen. Yksi heistä on sosiologi Heikki Silvennoinen, joka nimitettiin vuonna 2012 laitokselle kasvatussosiologian professoriksi. CELE:n kaudella laitoksen omista kasvateista on nimitetty professoreiksi Arto Jauhiainen ja Piia Seppänen sekä apulaisprofessoriksi Tero Järvinen.

CELE:n perustamisen taustalla vaikutti elinikäisen oppimisen nousu 1990-luvulla yhä merkittävämpään asemaan

aikuiskoulutuksen tutkimuksessa samoin kuin kansallisessa sekä OECD:n ja EU:n harjoittamassa ylikansallisessa koulutuspolitiikassa. Aikuiskasvatuksen koulutus ja tutkimus olivat laitoksella jo aiemmin vahvistuneet kun vuonna 1990 kasvatustieteen koulutusohjelman sisällä oli käynnistynyt aikuiskoulutuksen suuntautumisvaihtoehto ja kun vuonna 1995 oli perustettu aikuiskoulutuksen professori. Kun laitoksella harjoitettiin myös varhaiskasvatuksen ja laajenevasti eri kouluasteille kohdistuvaa tutkimusta, mukaan lukien myös korkeakoulutus, voidaan hyvällä syyllä pitää tutkimusta koko ihmisen elämän kaaren koulutuksen ja oppimiseen suuntautuvana. CELE:stä rakennettiin alun alkaen löyhärakenteinen, verkostomainen, tutkijoita ja tutkimuksia yhdistävän ja koordinoiva yksikkö, joka toimi laitoksen infrastruktuurin turvin. Tutkijat ovat aina olleet joko laitoksen henkilökuntaa, projektitutkijoita tai tohtorikoulutettavia. CELE:n johtosäännössä sanotaan:

”Keskuksen tarkoituksena on edistää alan tutkimusta hankkimalla ja koordinoimalla tutkimusrahoitusta ja muita tutkimusedellytyksiä. Keskukseen kuuluvissa tutkimushankkeissa harjoitetaan tutkimusta

Upouudet tiedekuntarakennukset: Yhteiskuntatieteiden Publicum ja Kasvatustieteiden Educarium vuonna 2002 rinnakkain, kuten tieteetkin. Kuva: Turun yliopiston arkisto.

koko ihmisen elämänkaaren alueelta paikantamalla oppiminen ja koulutus osana ihmisten elämäntilaa sekä samalla sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja ja rakenteita.” (CELE johtosääntö 2001.)

CELE:stä muovautui myös nopeasti laitoksella harjoitettavan tutkimuksen brändi. Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suuntaan luotiin kiinteä yhteys erityisesti sosiaalitieteisiin. Tämä oli luontevaa, sillä CELE:n tutkimukselliset tulokset elinikäiseen oppimiseen olivat laaja-alaiset: ne rakentuivat sosiologiseen, koulutuspoliittiseen ja yhä enemmän vertailevaan otteeseen yhdistyen monissa tapauksessa historiaperspektiiviin.

Keskuksen johtoryhmään on alusta alkaen kuulunut edustus yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta. Ensimmäiseen johtoryhmään kutsuttiin sosiaalipoliitikan professori Veli-Matti Ritakallio. Sittenkin johtoryhmään ovat kuuluneet myös muiden muassa dosentti Ville Pernaa, professori Kari Teräs, professori Anne Kumpula ja tutkija Markku Hongisto sekä FT Kaisa Vehkalahti. CELE:n johtajana on toiminut professori Risto Rinne ja johtoryhmän puheenjohtajana professori Joel Kivirauma.

CELE:n johtoryhmän kokousten pöytäkirjoja selatessa syntyy kuva monipuolisesta ja laajenevasta toiminnasta vuosituhaten alussa. Tutkimusprojektit ovat käsitelleet muun muassa koulutuksen ja työelämän välisiä suhteita,

kouluksellisen ja sosiaalisen syrjäytymisen kysymyksiä, nuoriso- ja perhetutkimuksen, liikunnan ja aikuisten sekä ikääntyvien opiskeluun ja kouluttautumiseen liittyviä kysymyksiä.⁵¹ 2010-lukua lähestyttäessä ja sen alussa, tutkimusprojektit suuntautuivat yhä enemmän laajoihin, useita maita vertaileviin tutkimuksiin, erityisesti koulutuspolitiikan alueella.⁵²

Monessa muussakin CELE on ollut toimintansa alkuajoista lähtien tiiviisti mukana. Vuodesta 2003 siirtyi poikkitieteisen Kasvatusalan valtakunnallisen tutkijakoulun (KASVA) koordinoitavastuu Turkuun. Vuodesta 2104 lähtien rakentui laitoksen tohtorikoulutus Koulutuspolitiikan, elinikäisen oppimisen ja vertailevan koulutustutkimuksen tohtoriohjelman (KEVEKO) varaan, ja kiertyy tiiviisti CELE:n ympärille. Myös kansallisen tohtoriohjelman vetovastuu on edelleen laitoksella ja CELE:ssä, nyt uudessa Kasvatusalan valtakunnallisen monitieteisen tohtorikoulutusverkoston (FinED) tohtoriohjelmassa.

2000-luvulla laitoksella tehdyistä noin 50 väitöskirjasta valtaosa on mukaillut selkeästi CELE:n tutkimusprofiilia. Laitoksen väitöskirjatuotanto on siis ollut

merkittävää ja jo ennen vuotta 2000kin käsittänyt lähes 30 väitöskirjaa, joista noistakin varsin suurin osa on sijoittunut RUSE:n ja CELE:n aihepiireihin. Aiheet voidaan karkeasti jakaa neljään aihepiiriin: suomalaisen koulutusjärjestelmän ja koulutusinstituutioiden yhteiskunnallishistoriallinen muotoutumisen analyysit, koulutuksen valikointitutkimus, työelämän koulutuksen sekä kansallisen ja vertailevan kansainvälisen koulutuspolitiikan tutkimukset. (ks. liite)

Oppimistutkimuksen keskuksen 10-vuotishistoriikissa (1996) OTUKissa harjoitetun tutkimuksen esitetään 2000-luvulle tultaessa perustuvan ”näkemukseen oppimisesta kognitiivisena toimintana, jolle on ominaista konstruktivisuus”. OTUKissa ”Oppimista tarkastellaan osana ihmisen kokonaiskäyttäytymistä, jolloin kognitiivisten toimintojen lisäksi huomioidaan oppimistilanteissa vaikuttavat motivationaaliset, emotionaaliset ja sosiaaliset tekijät”. (OTUK arkisto) Nämä kaikki ovat sekä psykologian laitoksen että opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksen ydintä.

Kuvatessaan Oppimistutkimuksen ja OTUK:n ”minimaalisessa historiikissaan”

⁵¹ 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen tutkimusprojekteja olivat mm. *Educational Governance and Social Inclusion and Exclusion in Europe (EGSIE)*, *European Universities for Entrepreneurship (EUEREK)*, *Turku liikkeessä. Family, Parenthood and Children's Well-Being and Risk of Exclusion. Power, Supranormal, Regiems and New University Management.*

⁵² *Esimerkkeinä Governance of Educational Trajectories in Europe (GOETE), Fabrication Quality in European Education (FabQ), Parents of School Choice (PASC) and YOUNG ADULLTS – Policies Supporting Young Adults in Their Life Courses. A comparative perspective of LLL and inclusion in education in Europe.*

yhteistyön ja tutkimuskeskuksen kehitystä 1970-luvulta 2010-luvulle Marja Vauras (OTUK arkisto) näkeekin kehityksen yhdenlaisena jatkumona. Alussa havahduttiin yhteisten tutkimusintressien olemassaoloon, jonka jälkeen psykologian laitoksen kokeellinen oppimistutkimuslaboratorio ja kasvatustieteiden laitoksen oppimisvaikeuksien klinikka yhdistettiin 1980-luvulla Oppikoksi ja tästä OTUKksi vuonna 1986. Tämän jälkeen yhteistyö siirtyi psykologian laitoksen ja ensin kasvatustieteiden tiedekunnan väliseksi ja sitten psykologian laitoksen ja opettajankoulutuslaitoksen väliseksi 2000-luvun alusta. Opettajankoulutuslaitoksessa alettiin panostaa voimakkaasti 1990-luvun lopulta lähtien opetusteknologiaan. 1990-lukua Vauras kuvaa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden rakentamisen ajaksi ja maksupalvelutoiminnan käynnistämisen ajaksi sekä tutkimuksen ekspansion ajaksi. 2000-lukua hän kuvaa laajenevan kotimaisen ja kansainvälisen yhteistyön ajaksi sekä infrastruktuurin vahvistamisen ajaksi. Kulullaan olevaa 2010-lukua Vauras kuvaa kansainvälisten tutkijaverkostojen ajaksi ja uuden yhdentymisen ja vahvan tutkijoiden yhteisön ajaksi asettaen kuitenkin jälkimmäisen määreen perään kysymysmerkin.

OTUK on yhä jatkanut toimintaansa kasvatustieteiden tiedekunnan ja psykologian laitoksen yhteisenä tutkimuskeskuksena 2000-luvulla. Sen tutkimuskenttänä ovat nykyään käsitteellinen muutos, korkeakouluoppiminen ja -opetus, lukemisen tutkimus, matemaattisten taitojen varhainen kehitys, oppiminen, motivaatio ja sääteily kulttuurisessa ja sosiaalisessa kontekstissa, sosiaaliset verkostot, asiantuntijuus ja oppiminen hajautetussa työympäristössä sekä teknologia ja oppimisen uudet kulttuurit. OTUK on onnistunut saamaan varsin runsaasti tutkimusrahoitusta muun muassa professorien Erno Lehtinen ja Marja Vauras johtamille tutkimushankkeille Suomen Akatemialta ja Tekesiltä.⁵³ OTUKin tutkijat (Jaakkola, Veermans) ovat saaneet 2000 luvulla useita rahoituksia EU:n puiteohjelmista opetusteknologiahankkeille.

Turun yliopiston kasvatustieteiden laitoksella on ollut myös siinä mielessä merkitystä, että sieltä on valmistunut parisenkymmentä professoria maan eri kasvatustieteellisiin yksiköihin. Useat heistä jatkavat CELE:n tutkimusperinnettä ja siirtävät paitsi kasvatussociologia, koulutuspoliittista, kasvatushistoriallista ja vertailevan tutkimuksen, myös tieteen muiden osa-alueiden perinnettä tuleville sukupolville. Laitoksella on ollut myös

⁵³ Tällaisia hankkeita ovat olleet mm. *Developing Small Children's Mathematical Skills (2008–2011)*, Akatemiaprofessorihanke (Lehtinen), *Origins and*

Extensions of Number Concept in Children and Adolescents, (2010/2015), FIDiPro –hanke (Roger Säljö) *Learning in Social and Cultural Con-*

huomattava merkitys professorikunnan kasvattajana opettajakoulutuslaitoksille, jotka vasta 1980-luvulta lähtien saattoivat osallistua täysiverisesti akateemisen jälkikasvun kouluttamiseen.

Liitetaulukkoon 1 on koottu

Kasvatustieteiden laitoksen jälkikasvuna valmistuneet professorit.

Tieteen maailman tulevaisuus, kuten kaikki muukin, on epävarmaa. Ennustettavissa kuitenkin on, että akateemisen maailman kiristyvässä kilpailun toimintaympäristössä tulevat selviämään ne, jotka pystyvät uudistumaan ja kykenevät yhä tehokkaampaan ja joustavampaan yhteistyöhön. Niinpä humanistisiinkin tieteisiin kytkeytynyt (kohtalon) yhteys kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden välillä on syytä säilyttää ja vaalia sitä entistäkin huolellisemmin.

text, Science, Learning Environments for the Future Schools (2014-2017), Cultivating Future Mathematical Mind (2014-2017) ja Developmental Contributors In Numeracy (2015-2018).

